

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7878435>

To'rayeva Ra'no Ravshanbek qizi

*Urganch Abu Ali ibn Sino nomidagi
Jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada pediateriya fani tushunchasi uning kelib chiqishi va rivojlanish tarixi atroflicha muhokama qilingan.*

Kalit so'zlar: *pediateriya, bolalar, kasallik, tibbiyot.*

Tibbiyotnin g asoschisi Buqrot (Gippokrat) hamda tibbiyot allomalari Soran, Galen va boshqa olimlarning asarlarida chaqaloqlarni parvarishlash, ularni ovqatlantirish, bolalarda ba'zi kasalliklarning kechish xususiyatlari kabi ma'lumotlar keltirilgan. Ayrim arab tabiblarining faoliyatlarida esa faqat bolalik davriga xosbolgan kasalliklarni tasvirlash hollari kuzatiladi. Lekin na yunon, na rim, na arab tibbiyotida bolalarning o'ziga xos xususiyatlari to'g'risida aniq bir tizimga solingan ma'lumotlarni topish amri mahol edi. Bolalarni o'rganish yo'l-yo'lakay, kattalarni o'rganish jarayonida olib borilar, buning natijasida bolalarda bo'ladigan aksariyat o'zgarishlar nazardan chetda qolib ketar edi. Bu hol o'z navbatida bolalar, ayniqsa, yosh go'daklar orasida kasallanish va o'limning ko'p uchrashiga sabab bolardi. Chaqaloqlar parvarishidagi antisanitariya usullari, tibbiy yordamning yo'qligi, malakasiz doyalarning noto'g'ri amallari bolalar orasida o'limning yanada ko'payishiga olib kelar edi. Bu holatlar tibbiyotda yana bir soha - pediatriyaning rivojlanishiga turtki bo'ldi. Pediatriyaning tibbiyot fani sifatida rivojlanish jarayonini quyidagi uch davrga bo'lib o'rganish mumkin.

Pediatriya rivojlanishining birinchi davri — XVI asrdan XVIII asrgacha bo'lgan davrni qamrab oladi. Bu davrda juda ko'p bilimlar mavjud bo'lsa ham, ular hali aniq bir tizimga solinmagan edi. Pediatriya ana shu davrda tibbiyotning bir sohasi sifatida ajralib chiqdi. Chunki, aksariyat olimlarning asarlarida bolalar salomatligini saqlash haqida ibratli fikrlar bor edi.

Chunonchi, olimi M.V.Lomonosov asarlaridan birida xalq sog'lig'ini saqlashga taalluqli asosiy choratadbirlarni belgilash bilan bir qatorda, tug'adigan, tuqqan ayol to'g'risida davlat yo'li bilan g'amxo'rlik qilish va bolalar o'limiga qarshi kurashish zarurligini ko'rsatib berdi. Jumladan, nikohsiz tug'ilgan bolalar uchun yetim xonalar ochish lozimligi ham ana shu asarida olg'a surildi.

Professor-akusher N.M.Maksimovichning asarlarida bolalarni to'g'ri parvarishlash, yosh go'daklarga xos kasalliklar tasvirlab berilgan. Pediatriyaning tibbiyotning alohida bir sohasi sifatida rivojlanishida, uning maqsad va vazifalarini yaqqol ta'riflab berilishida professor akusher S.F.Xotovitskiy juda muhim o'rin

egallaydi. U akusherlik klinikasi qoshida birinchi bo'lib bolalar bolimini tashkil qildi, bolalar kasalliklariga oid dastlabki qollanma - «Pediatriya»ni yaratdi. Ana shu asarida u quyidagi olam shumul «... Bola faqat uning o'ziga taalluqli qoidalarga muvofiq o'sib, rivojlanib boradigan zotdir.

Bola - katta yoshli odamning shunchaki jajji bir nusxasi emas», degan fikrlarni bayon qilgan edi. Pediatriya rivojlanishining ikkinchi davri XIX asrning boshidan to 1917-yilgacha davom etdi va bu davrda pediatriya alohida fan sifatida ajralib chiqdi. Bunda o'sha davrda aksariyat rivojlangan shaharlarda bolalar kasalxonalarining ochilishi va universitetlar qoshida bolalar kasalliklari kafedralarining tashkil etilishi muhim omil bo'ldi. XIX asrning oxiri va XX asrning boshlarida pediatriyaning rivojlanishida yuksalish davri boshlandi. Buyuk shifokor-olimlar N.F.Filatov va N.P.Gundobinlarning samarali faoliyatlari natijasida tibbiyotda pediatriklar maktabi yaratildi.

Klinik olim va pedagog N.F.Filatovning «Bolalar kasalliklari semiotikasi», «Infeksion kasalliklar to'g'risida leksiylar», «Bolalarda uchraydigan me'da-

ichak kasalliklaridan leksiylar», « Bolalar kasalliklaridan qisqacha darslik», «Klinik leksiylar» kabi bir qator ishlari uni haqli ravishda pediatriyaning asoschisi deb tan olinishiga sabab bo'ldi. Bolalarning anatomik-gistologik va fiziologik xususiyatlari haqida juda ko'p izlanishlar olib borgan va bolalar o'limiga qarshi kurash ittifoqining asoschilaridan biri harbiy-tibbiyot akademiyasining professori N.P.Gundobin edi. «Bolalik davri xususiyatlari» deb nomlangan asari esa hozirgi kunda ham o'zining ilmiy ahamiyatini yo'qotgan emas. Pediatriya rivojlanishining uchinchi davri 1917-yildan hozirgi mustaqillikka erishilgan vaqtgacha bo'lgan oraliqni o'z ichiga oladi. Bu davrda pediatriyaning rivoji, bolalar salomatligini saqlash, bolalar kasalliklari va o'limini kamaytirish bo'yicha qator ijobiy ishlar amalga oshirildi. Chunonchi, onalik va bolalikni muhofaza qilish, ayollar meh-

natini muhofaza qilish, sut oshxonalarining tashkil etilishi, homilador ayollar va tuqqan ayollarga mehnat ta'tillari berish, ayollar va bolalarga xizmat qiluvchi

muassasalar tarmog'ining kengayishi shular jumlasidandir. Ayollar va bolalar salomatligini saqlash va mustahkamlash, pediatriya xizmatini yanada yuqori saviyaga ko'tarish, soglom avlodni kamoltoptirish O'zbekiston Respublikasi olib borayotgan izchil siyosatning bosh maqsadi hisoblanadi. Shuning uchun pediatriyaning to'rtinchi rivojlanish davri deb hozirgi muvaffaqiyatlarimizni e'tirof etsak arziydi. Chunki bolalar salomatligini saqlash, ayollarga g'amxo'rlik qilish, bolalar kasalliklarini oldini olish va davolash haqida vatanimizning buyuk allomalari juda ko'p tadqiqotlar olib borishgani, pediatriya rivojlanishiga salmoqli hissa qo'shganliklari va hozirgi kunda ham qo'shayotganliklari haqida g'urur bilan gapirishimiz va faxrlanishimiz mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. J.Eshqobulov, A.Mahmudov. Bolalar kasalliklari fani. Abu Ali ibn Sino no-

midagi tibbiyot nashriyoti. Toshkent. 1993.

2. K.A.Svyatkina, E.V.Belogorskaya, N.P.Kudryavsev. Bolalar kasalliklari fani. Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti. Toshkent. 1990.

3. Bolalar kasalliklari propedevtikasi. Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti. Toshkent. 1997.

4. Y.K.Subulkina. Bolalarga tez tibbiy yordam. Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti. Toshkent. 1991.